

např. zárazy – rod *Orobanche*. Právě zárazům byl věnován článek, který napsal do Živy spolu s Marií Naděždou Končalovou (1997, 3: 105–106).

V tomto místě mohu přejít k vlastní, už osobní vzpomínce na Zdeňka Kropáče, do jehož oddělení na půdě Botanického ústavu jsem vstoupil v polovině 80. let a setrval tam pět let, než politický vývoj změnil mnohé. To, co dosud nebylo vysloveno, je skutečnost, že Zdeněk již ve zralém kariéřním věku podporoval po všech stránkách mladou generaci (brzy jsme si začali tykat) a očekával od ní nositelství nových myšlenek a přístupů, čehož součástí byla i podpora výjezdů do zahraničí. Právě od tématu parazitických plevelů, které způsobují obrovské ekonomické škody zejména v mediteránních oblastech, se odvíjela spolupráce s Egyptem, naše střídavé mise v Káhiře a terénně v zemědělsky klíčové deltě Nilu. Studium metod „biologického boje“ se zárazami, především s nejobtížnější z nich, z. vroubenou (*O. crenata*), se promítlo do skleníkových pokusů na průhonické půdě. Jiná výměna zkušeností v plevelářském výzkumu probíhala s Ukrajinou, na kyjevské univerzitě, nebo s tehdejší komunistickou NDR, v Halle. Zdeněk vítal, že jsme do bádání na průhonickém

pracovišti ústavu týmově vnesli experimentálnější přístup, k čemuž jsou segetální rostliny nositelkami řady příhodných vlastností. Otázky interakcí plodina–plevel (kompetice, mykorhiza, faktory času, prostoru, půdně-ovzdušného prostředí) se studovaly v zahradních maloparcelkových pokusech při selektivním ošetření (sterilizace půdy propařením, dávkování živin, inokulace mykorhizními houbami apod.) a případně v souběhu s nastavenými režimy ve fyto klimaboxech, to vše v konfrontaci s terénními poměry vybraných lokalit Středočeského kraje. Protože tradice nákladnějších ekofyziologických nebo laboratorních výzkumů se vždy v minulosti spojovala s třeboňským a brněnským pracovištěm ústavu, každoroční nákupy vybavení v přípravě rozpočtu ústavu narazily na dosud nezvyklé požadavky nové skupiny v Průhonicích a nebylo snadné ustálenné bariéry prorazit. I tady lze Z. Kropáčovi poděkovat za podporu, z které částečně profituje ještě současná generace botaniků, např. s první várkou klimaboxů nebo sadami analytických zařízení k rozborům půd. Posléze vznikla série výsledků a publikací, které by potenciálně v poměrech po r. 1989 mohly být zhodnoceny ještě lépe, každé převratové období však nastaví síta,

jimiž z do té doby dosažených základů projdou do budoucnosti nová perspektivní ohniska žádoucího poznání. V případě synantropní botaniky tomu nebylo jinak.

Nelze nezmínit, že Zdeněk Kropáč byl dlouholetým členem Komunistické strany Československa a že to souviselo i s jeho zatížením funkcemi a povinnostmi na půdě ústavu. Zároveň je vypovídající, že po politické změně v r. 1989, resp. 1990, nebyl kritizován, lidé ho vnímali jako pozitivní postavu v intencích předchozího establishmentu, jako spravedlivého a vlídného člověka v roli vedoucího pracovníka, který ze své pozice podřel mnohé „potížisty“ a který měl neoddiskutovatelné vědecké renomé. Fakt, že nepřestal pracovat ani v období penzionování do vysokého věku a odvedl kus přínosného díla, mimo jiné v obohacení a pořádání svých herbářových sběrů ve prospěch sbírek Botanického ústavu Akademie věd ČR a Herbářových sbírek Univerzity Karlovy na Přírodovědecké fakultě, svědčí o vitalitě a pozitivním přístupu ke světu. Necht' je mu země lehká a směr, u jehož akademického ustavení stál, ať do budoucna košatí.

Použitou literaturu uvádíme na webových stránce Živy.

Jiří Kolbek

Za Zdeňkou Neuhäuslovou

Člověku, který sleduje po dlouhá léta publikační činnost botaniků v naší vlasti, se po vyřčení jména Zdeňka Neuhäuslová logicky musí vybavít několik zásadních spojitostí: neúnavná pracovitost, profesionalita, klasifikace a mapování vegetace, geobotanické oddělení Botanického ústavu ČSAV v Průhonicích a neopominutelný tandem Robert a Zdeňka Neuhäusloví. To poslední, životní i vědecké spojení, ten úžasný stroj na nápady a produkci nejen výsledků a vizí, se rozpadl v r. 1991 úmrtím Roberta, který společně s Jaroslavem Moravcem a řadou vrstevníků vytvořil dlouholeté oddělení světové úrovně. Dne 31. března 2021 nás jako poslední z nich opustila ve věku nedožitých 87 let i paní RNDr. Zdeňka Neuhäuslová, CSc.

Narodila se 4. dubna 1934 v Kutné Hoře, kde absolvovala základní školu a gymnázium, které ukončila maturitou v r. 1952. K dalšímu studiu nastoupila na Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, kde pod vedením prof. Jaromíra Kliky pracovala od počátku jako pomocná vědecká síla. V r. 1957 ukončila studium diplomovou prací věnovanou synekologii a fytoecologii a nastoupila do Botanického ústavu tehdejší ČSAV, v kterém setrvala až do odchodu do penze. V r. 1962 obhájila kandidátskou práci na téma polabské lužní lesy a o několik málo let později získala titul RNDr. Její publikované práce můžeme nalézt v naší i světové botanické literatuře rovněž pod příjmením Dovolilová a Novotná. Několik článků napsala i pro

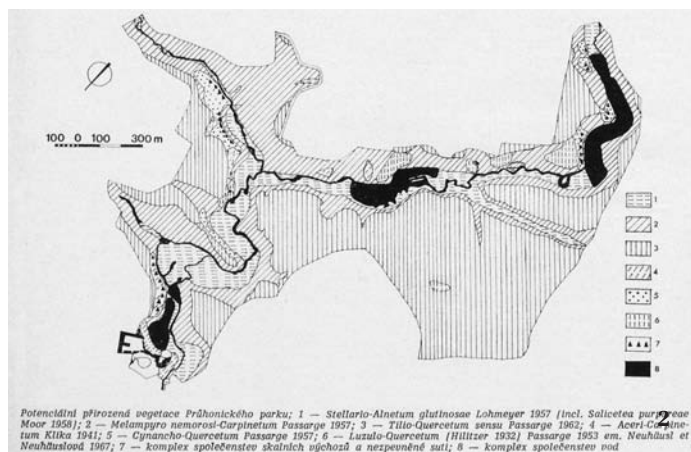
Živu, mimo jiné v 80. letech o japonských lesích Chinju no-mori nebo o potenciální přirozené vegetaci Průhonického parku.

Za léta prožitá v geobotanickém oddělení se jako vedoucí vědecká pracovnice vypracovala na úroveň nejlepšího znalce mokřadních olšin, lužních lesů, teplomilných a acidofilních doubrav a dubohabřin. Tvorba a znalost klasifikačních postupů opřená o perfektní poznání floristického složení porostů včetně mechového patra jí vynesla několik stovek publikací v předních botanických časopisech a knihách. Fytoecologii brala jako široký obor, a tak nechybělo hodnocení a spojitost se synekologickým vlastnostmi prostředí jednotlivých společenstev. Její práce zahrnovaly vždy značné množství odkazů na českou a zahraniční literaturu. V tom jí pomáhala perfektní znalost řady jazyků – němčiny, polštiny, francouzštiny, španělštiny, ruštiny a angličtiny. Rovněž rozsáhlá spolupráce se světovými fytoecology Braun-Blanquetovy curyšsko-montpelliérské školy ze Švýcarska, z Francie, Itálie, Německa, Rakouska, Maďarska, Polska, Ukrajiny, Ruska, Japonska ad. jí přinesla mnoho užitečných kontaktů a rozšiřujících znalostí o příbuzné vegetaci v jiných částech světa. S manželem navštívila známé osobnosti, aby poznala jejich způsob práce a interpretace výsledků. Když jsem začal se svým týmem studovat vegetaci Korejského poloostrova, ráda vyprávěla např. o setkání s předním japonským fytoecologem Akirou Miyawakim, autorem knih o vegetaci

1 Zdeňka Neuhäuslová (asi r. 1958) nad přípravou mapových podkladů pro geobotanickou mapu Československa

jednotlivých ostrovů. Se svým manželem pak přispěla do grantu článkem o stupňovitosti vegetace KLDK. Společně jsme byli také např. zařazeni do redakčního kolegia vegetace Ukrajiny, kde jsme se podíleli na úpravě jmen rostlinných společenstev a jejich typů, aby odpovídala nomenklatorickým pravidlům a vžitému pohledu evropské rostlinné sociologie. Na českém poli geobotaniky se podílela na mapách rekonstrukční a potenciální přirozené vegetace v České republice. Práci se svým kolektivem završila vydáním publikace Mapa potenciální přirozené vegetace ČR v Nakladatelství

Academia (1998), r. 2001 pak v časopise Braun-Blanquetia, a Cenou Josefa Hlávky za původní knižní práci v oblasti věd o živé přírodě za r. 1998. Velmi aktivně se podílela na výzkumu vegetace chráněné krajinné oblasti a biosférické rezervace Křivoklátsko, kde zpracovala kapitoly nebo jejich části ke společenstvům vrbových křovin a fragmentům stromových vrbin, mokřadních olšin a bažinných vrbin, lužních lesů, teplomilných a acidofilních doubrav a k milovaným dubohabřinám. Stejně aktivně se podílela na legendě a mapě potenciální přirozené vegetace tohoto území, kde popsala 13 vegetačních jednotek a vymapovala se svým manželem list 12-411 Beroun, oba společně se mnou listy 12-324 Zdice, 12-342 Hořovice a 12-413 Králův Dvůr. Do květeny této oblasti odevzdala stovky údajů o rozšíření cévnatých rostlin, vždy pečlivě určených. Podílela se rovněž, jako ostatní členové oddělení, na tvorbě popisu přirozené vegetace území hlavního města Prahy a rekonstrukční mapy. Její poznámky k rekonstrukční vegetaci popradské části Spišské kotliny oslovily zase kolegy na Slovensku. Z těchto poznatků pak vyústily články zabývající se analýzou potenciálního rozšíření dřevin, jak tomu bylo např. v lesích Šumavy. Rád vzpomínám na jednu z prvních větších prací o vegetaci Železných hor, kterou mi věnovala, mnohokrát jsem ji přečetl a učil se z ní.

Nedocenenou pro geobotaniky, zejména fytoecology, zůstala dokumentace vegetace ČR v podobě seznamu rostlinných společenstev podle jednotlivých tříd, kterou paní doktorka organizovala jako vedoucí a která byla vydána v Botanickém ústavu ČSAV jako fytoecologická bibliografie. Sestává ze všech jmen společenstev ve vztahu k území republiky, doplněných o odkazy na autory, citace a formy užitých jmen. Rovněž její práce pro Československou (později Českou) botanickou společnost (ČSBS, resp. ČBS), kde vytrvale připravovala články k výročí jejích členů, zůstane asi nepřekonána. Po právu za ni byla odměněna čestným členstvím ČBS.

Na konci životní cesty paní doktorky nemohu nezapomenout několik osobních zážitků. Neuhäuslovi milovali práci na chalupě a zahradě v Horce u Chrudimi. Mám stejnou vlastnost a tvrdím, že při práci na zahradě si člověk nejlépe odpočine, vyčistí si hlavu od zbytečností, je v prostředí botanikovi nejlépe vyhovujícím, mezi rostlinami, a pozoruje jejich vývoj a vztahy v časovém sledu, které by mu při jednorázových

2 Potenciální přirozená vegetace Práhonického parku (Živa 1985, 4: 124–126), kde se Z. Neuhäuslová podílela na vymapování jednotek *Stellario-Alnetum*, *Melampyro-Carpinetum* a *Luzulo-Quercetum*.

3 Tak, jak jsme ji většinou znali.

4 Manželé Zdeňka a Robert Neuhäuslovi na chalupě v Horce u Chrudimi (1984). Snímky z archivu rodiny Wernerových

pochůzkách v terénu mohly uniknout. Paní doktorka ráda doporučovala pěstování mnoha plodin, třeba červené řepy, s poznámkami o pozitivním vlivu na lidské zdraví. Za tu dobu, co jsme se znali, od mých studentských let, kdy jsem u ní vykonával funkci pomocného vědeckého pracovníka, až do jejího odchodu z Práhonice, jsem poznal její systém a neutuchající energii věnovanou výzkumu. Krátce zůstala ještě v Praze a po zhoršení zdravotního stavu odešla ke své dceři do Nového Strašecí.

Za léta strávená na jednom pracovišti bych asi těžko hledal pracovitějšího a ochot-

nějšího kolegu, připraveného pomáhat a dokládat své názory vysoce kvalifikovanými rozbory. Musím však popravdě říci, že vstřícnost a pomoc starší generace byla v době mého mládí samozřejmostí a vytvářela laskavé prostředí plné entuziasmu. Publikovali jsme společně také několik vědeckých článků a mnohokrát jsme se při tom „konstruktivně pohádali“ – to patří k vědě rovněž.

Se Zdeňkou odešel poslední mohykán kdysi slavné Geobotanické laboratoře, zakladatelky Botanického ústavu ČSAV, která byla ověněna osobnostmi jako Rudolf Mikyška, Jaroslav Moravec, Slavomil Hejný, manželé Neuhäuslovi, Miroslava Husová, Denisée Blažková, Zdeněk Kropáč (blíže o něm v předchozím článku na str. XCVIII) a Karel Kopecký. Jejich neúnavná práce pro poznání vegetace nemůže zůstat zapomenuta. Pracovali s nadšením pro věc bez kariéristických cílů, „stavěli“ a nikoli „bořili“. Patří jim všem úcta a díky za jejich vřelost, výchovu a kamarádství.

